

**UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTĂ TEATRALĂ ȘI
CINEMATOGRAFICĂ „I.L.CARAGIALE” BUCUREȘTI**

**REZUMAT
TEZĂ DE DOCTORAT**

Teritorii libere. Potențialul subversiv al spectacolului politic

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
Prof.univ.dr. Dan Vasiliu

DOCTORAND:
Ioana Păun

Anul 2017

„A face artă despre politică nu e totuna cu a face artă care funcționează politic”

(Stephen Duncombe și Steve Lambert)

Șirul de mișcări civice, cărora li se adaugă și cea din România, a însemnat în mentalul colectiv momente de vociferare publică a nedreptăților și de transformare a teritoriului comun, a pieții, în agora. De aici până la soluții eficiente este nevoie de acțiuni și de gesturi cu impact concret în plan politic și uman. Oricum am privi-o, revoluția este un eveniment care presupune mișcare. Iar mișcarea, în sens fiziologic, implică activare: activarea unui corp de la starea de repaus la stare motrică. Așa că pentru a participa la revoluție, adică pentru a modifica starea faptelor, un corp are nevoie obligatoriu să se activeze. Iar pentru a se activa are nevoie de impuls. La oameni discutăm despre impuls nervos, o reacție electro-chimică ce pune musculatura în mișcare purtând numele de potențial de acțiune .

Cercetarea mea caută acele momente din istoria recentă în care cultura, și în special artele performative, au contribuit la precipitarea acestui impuls – fie la nivel colectiv fie în relație directă cu politicul – care să modifice corpurile într-atât încât să intre în stare de revoluție. Pe scurt, lucrarea mea caută ”potențialul de acțiune politică” al spectacolului și al artelor performative din România și din alte locuri de pe glob. Pentru a descoperi care sunt punctele politice sau economice pe care le-a încasat teatrul, voi porni în sens invers: de la revoluție la stimulatorii ei, de la acțiunile din plan real care au fost deja încheiate la momentul zero al declanșării lor, de la consecințe politice mergând înapoi la cronologia acțiunilor și gesturilor generate prin teatru.

Ca orice alt sistem creat de om și supus imperfecțiunilor, formele de organizare economică și politică conțin fisuri. Aceste spații neocupate ale

monoliților, aceste teritorii ale nimănui din sistemele de organizare sunt locuri libere, nelegiferați, în care arta se poate desfășura fără a fi pedepsită cu scopul de a produce mutații sistemice. Gesturile și acțiunile politice care pot schimba status-quo-ul și care luptă pentru drepturile omului își găsesc momentul și teritoriul anarhic tocmai în aceste fisuri, erori de calcul sau viduri administrative. Am studiat forme de artă performativă care s-a inserat în aceste viduri pentru a propune mișcări și transformări. Pentru a analiza structurile spectaculare cu potențial politic și impact direct în real voi cerceta o serie de tendințe performative ale secolului 20 și 21 care au reprezentat revoluții în impactul politic al spectacolului. Acele momente și curente din istoria spectacolului care, fără a se degreva de estetic, ci dimpotrivă definindu-se printr-o identitate stilistică, au funcționat tocmai în fisurile din sistem. Și aici voi cerceta ce fel de sistem – cultural și politic - le-a precipitat apariția și ce fel de sistem – cultural și politic – au propus ele, în schimb.

Principalele curente și artiști pe care mă voi concentra sunt Situaționiștii și Guy Debord, Happening-ul lui Alan Kaprow și acțiunea performativă a unor artiști precum Francis Alys sau Valie Export. Aceste forme de expresie performativă coincid cu trei etape de gândire și filozofie politică ale secolului 20 și 21: anarhismul interbelic, revoluția anti-autoritară anti-capitalistă de la finalul anilor '60 și umanismul agresiv activist. Este relevant să privim în spatele ideologiei declarate, acolo unde dinamica internă ale acestor trei grupuri au dat naștere unor jocuri de putere interioare care au ajuns să semene cu sistemele împotriva cărora luptau. După cum spune și Walter Benjamin¹ pentru a determina adevărata politică unei lucrări este necesar să căutăm în politicile sale de producție și nu în simpatiile declarate ale artistei sau artistului. De aceea voi dedica spațiu unei discuții care propune o privire de ansamblu asupra grupurilor

¹ Bishop, Claire, *Participation*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, Whitechapel Gallery: Documents of Contemporary Art, Londra, 2008, pg. 12-16

menționate și asupra consecințelor asupra modului în care este privită producția și relațiile de producție spectaculară.

Parcurgând mișcările sociale recente din România în conjuncție cu prezența culturală de la acel moment pentru a le discuta interconexiunile, trecând apoi prin formele spectaculare pe care le iau revoltele, ajungând la formele revoluționare pe care le ia spectacolul rămâne să conceptualizez propria poziționare și analiză a potențialului subversiv al spectacolului.

Ca artist și cercetător-acționist² am dezvoltat în ultimii 6 ani un concept de muncă artistică participativă care a traversat etape și care, în continuare, este într-un proces continuu de definire și redefinire. Voi analiza traseul conceptului meu – *democratizarea procesului spectacular* – pentru a analiza modul în care sistemul de producție și de expresie au avut – și în ce măsură – consecințe directe în plan real. Voi analiza folosind instrumente precum politicile de producție, sistemul de distribuire a resurselor financiare, forme de organizare în procesele de repetiții, cercetarea, integrarea experților vieții de zi cu zi în spectacol, autoritatea și auctorialul, prelungirea politicilor spectacolului în realitatea imediată a actului artistic și relația cu publicul. Pentru a discuta punctele de mai sus voi diseca două direcții pe care le-am dezvoltat, ambele realizate în context românesc și internațional dar în medii culturale și prin procese participative diferite: reprezentarea directă și instituția regiei. Săpând în ramificațiile istoriei recente, în textura culturală, filozofia și politicile de producție spectaculară, în structurile artistice democratice, a mecanismelor de negociere între artiste sau artiști și public, îmi propun să teoretizez un lucru simplu și necesar pentru arta spectaculară de azi din România: cum putem propune, ca artiști, alternative eficiente și legitime la paradigmele oferite de puterea care domină sistemele de organizare social-culturală și prin ce limbaj?

² Termenul de cercetare-acționistă (Eng. "action research") a fost inventat în 1944 de către Kurt Lewin, profesor la MIT, pentru a descrie acel timp de cercetare care presupune practică directă pentru descoperirea soluțiilor unei probleme într-o anumită situație de schimbare.

Primul capitol este dedicat analizei inter-corelării între conceptul de *spectacol* și cel de *realitate* din perspectivă materialistă și fenomenologică, pentru a găsi spațiul pe care arta spectacolului îl ocupă în viața de zi cu zi și prin ce mijloace ea a fost utilizată în mod subversiv pentru a întrerupe mecanismele cotidiene. Situaționiștii deturnau concepte înrădăcinate și nechestionate – precum celebritate, discursuri oficiale, religie – pentru a trezi spiritul revoluționar în publicul. Mecanismele lor au fost continuate de multe grupuri de gherilă prin artă care utilizau limbajele spectaculare ale puterii pentru a expune abuzurile acesteia. Happening-ul este în sine o revoluție fiindcă operează nu cu ficțiunea ci cu realitatea imediată, propunând noi idei non-ierarhice de comuniune și colaborare între artist și public. Se pare că climaxul a fost întâlnit în acea perioada fiindcă acțiunile care au urmat au intrat într-o zonă de comentariu postmodern și conceptual, care critica însuși lumea artei, lăsând realitatea cotidiană în slujba activismului.

Capitolele următoare dezbat prin exemple personale chestiuni ce țin de reorganizarea structurilor de producție din teatru. Capitolul doi este centrat pe conceptul de regie ca și marcaj al autorității și modurile prin care – în special în artele spectacolului – regia se poate reformula pentru a propune noi medii de creație și intervenție în societate. Aici pun în discuție proiectul ”Indicele de Indignare”, un demers performativ și sociologic, și ”Totul este Regizat”, o instalație care folosește scenografia pentru a demitiza reprezentarea realității în media. Capitolul trei duce discuția către reprezentare și legitimitatea reprezentării în teatru și folosește spectacolul ”Produce Domestice”, spectacol în care protagonista este o bună filipineză care joacă rolul unei lucrătoare domestice tot din Filipine și performance-ul ”Economia disperării” în care publicul are de făcut alegeri morale în direct.

Finalizez teza cu un set de concluzii libere pe marginea ideii de operă deschisă și a provocărilor etice, conceptuale și discursive adresate de arta performativă subversivă.

INTROUCERE

CAPITOLUL 1. SPECTACOL. REALITATE. POLITIC.

1.1. Spectacolul ca instrument al politicului

1.2 Politicul ca instrument al spectacolului

1.3 Realitate în și dincolo de spectacol

1.4 Spectatorul emancipat nu va mai trebui să aplaude la final

1.5 Realitate și spectacol în spațiul public

1.5.1 Studiu de caz: România-Roșia Montană-2013 sau Ciorapi cârpiți din spectacol

1.5.2. Sinteza interacțiunii între spectacol și revoltă

1.6 Anti-spectacol: Internaționala Situaționistă

1.6.1 Raison d'être al Internaționalei Situaționiste

1.6.2 Relația situaționiștilor cu limbajul cinematografic

1.6.3 Situaționiștii și arhitectura

1.6.4 Paradoxul finanțării anti-artei

1.6.5 Relația situaționiștilor cu teatrul. Spectacolul care înghite tot ce mișcă.

1.6.6. Analiza unei situații: Un vizitator sparge o vază într-un muzeu

1.7 Happening-ul : când arta și viața nu se mai separă.

1.7.1 Câteva Happening-uri realizate de Kaprow

1.8 Acțiunea

1.8.1 Atunci când 500 de oameni mută un munte

1.8.2 Atunci când te împuști în umăr ca să vezi ce înseamnă să fii soldat în Vietnam

1.8.3 Atunci când lași străinii să îți atingă sânii ca să simtă intimitatea 100%, nu pe cea livrată de cinema

1.8.4 Atunci când aspiți dealurile Palestinei

1.9 Reprezentare și participare în teatru

1.9.1 Chestiunea reprezentării: cine are dreptul să joace o identitate istoric oprimată?

1.9.2 Chestiunea participării: cât de liber poate acționa spectatorul?

CAPITOLUL 2: REGIA ÎN ECONOMIA REALITĂȚII

2.1 Regia și puterea

2.2. Indicele de indignare: contestarea autorității

2.2.2. Contextul politic din toamna 2013 și cum era setată mintea spectatorilor

2.3. Totul este regizat

2.3.1. Decorul ca actant politic

2.4. Diagrama politică a producției și proceselor regizorale: cedarea regiei

CAPITOLUL 3: REPRESENTARE ȘI OFENSĂ ÎN TEATRU

3.1 Introducere: Reprezentarea ca instrument politic

3.2 Produse Domestice: intersecția între noțiuni de clasă și naționalitate în teatrul feminist

3.2.1 Celălalt și Cealaltă ca protagoniștii unui spectacol

3.2.2 Agendele critice ale spectacolului "Produse Domestice"

3.2.3. Disparația unei actrițe. Apariția unei performere. Chestiuni despre identitate.

3.2.4 Celălalt pe scenă: Performarea identității, construcția genului și a condiției de emigrantă.

3.3 Femei filipineze spală steagul Italiei pătat cu sos asiatic: teatrul și dezacordarea instrumentul de reglementare a spațiului public

3.3.1 Devierea semnificațiilor spațiului public

3.3.2 Ce anume îți oferă dreptul să spui o poveste: despre legitimitate și expunere în arta care utilizează realitatea.

3.4 Economia disperării

CAPITOLUL 4. Concluzii

4.1 Manifest pentru participare

Bibliografie

Cărți:

Aaron, Michele, *Spectatorship: The power of looking on*, Wallflower, Londra, 2007

Alberro, Alexander (ed); Stimson, Blake (ed), *Institutional Critique: an anthology of artists writings*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2009

Artaud, Antonin, *Antonin Artaud, selected writings*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, Londra, 1988

Banaszak, Lee Ann, *Why Movements Succeed or Fail: Opportunity, Culture, and the Struggle for Woman Suffrage*, Princeton University Press, 1996

Bauman, Zygmunt, *Identity: Conversations With Benedetto Vecchi*, Polity, Cambridge și Malden, 2004

Beaumont, Matthew (ed); Hemingway, Andrew (ed); Leslie, Esther (ed), Roberts, John (ed), *As Radical as Reality Itself*, Peter Lang, Oxford, Berna, Berlin, Bruxelles, Frankfurt am Main, New York și Viena, 2007

Benjamin, Walter, *The work of art in the age of its technological reproducibility, and other writings on media*, Harvard University Press, 2008

Benjamin, Walter, *Understanding Brecht*, Verso, 2003

Bennet, Susan, *Theatre Audiences: A theory of production and reception*, Routledge, Londra, 1997

Bishop, Claire, *Participation*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, Whitechapel Gallery: Documents of Contemporary Art, Londra, 2008

Bishop, Claire, *Artificial Hells - Participatory Art and the Politics of Spectatorship*, Verso Books, Londra, New York, 2012

Boal, Augusto, *Teatrul oprimatilor și alte poetici politice*, Editura Nemira, 2017

Bourriaud, Nicolas, *Relational aesthetics*, Les Presses du Réel, Dijon, 2002

Brecht, Bertolt, *Brecht on Theatre*, Methuen, Londra, 1978

Brook, Peter, *The empty space*, Penguin, Londra, 1968

Butler, Judith, *Imitation and Gender Insubordination* în Abelove, Henry (ed), *Lesbian and Gay Studies Reader*, Routledge, Londra și New York, 1993

Critical Art Ensemble, *Fuzzy Biological Sabotage* în *The Molecular Invasion*, Autonomedia, New York, 2002

Culbleşan, Constantin (ed.), *Dicționarul personajelor din teatrul lui I.L. Caragiale*, Editural ALL, 2012

Debord, Guy, *Societatea Spectacolului*, Editura RAO, 2011

Debord, Guy; Macdonough, Tom (ed), *The Situationist International: Texts and documents*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2002

Doherty, Claire (ed.), *Situation*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, Whitechapel Gallery: Documents of Contemporary Art, Londra, 2009

Dreysee, Miriam; Malzacher, Florian, *Rimini Protokoll: Experts of the everyday. The Theatre of Rimini Protokoll*, Alexander Verlag Berlin, 2008

Duncombe, Stephen; Lambert, Steve, *The art of activism în Truth is Concrete: A Handbook for Artistic Strategies in Real Politics*, Sternberg Press, Viena, 2014

Etchells, Tim, *Certain Fragments: Contemporary performance and Forced Entertainment*, Routledge, Londra, 1999

Frieling, Rudolf (ed); Groys, Boris (ed); Atkins Robert (ed); Manovich, Lev (ed), *The art of participation: 1950 to now*, Thames & Hudson, San Francisco Museum of Modern Art, 2008

Fukuyama, Francis, *The end of history and the last man*, Macmillan, New York, 1992

Fusco, Coco, *The bodies that are not ours and other writings*, Routledge, New York și Londra, 2001

Gomez-Pena, Guillermo, *Writings on Performance: Activism and Pedagogy*, Routledge, New York, 2005

Goldberg, RoseLee, *Performance Art: From Futurism to the Present*, Thames & Hudson, 2011

Haake, Hans; Alberro, Alexander (ed), *Working Conditions: the writings of Hans Haake*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2016

Harman, Graham, *Quentin Meillassoux: Philosophy in the Making*, Edinburgh University Press, Edinburgh, 2011

Huber, Tobias; Steinweg, Marcus, *Inaesthetik: The Politics of Art*, Diaphanes, Zurich și Berlin, 2009

Kant, Immanuel, *Critica rațiunii pure*, Univers Enciclopedic, 2009

Kaprow, Allan, *Essays on the Blurring of Art and Life*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, Londra, 1993

Kelley, Jeff; Kaprow, Allan, *Childsplay: the art of Allan Kaprow*, Univ of California Press, Berkeley, Los Angeles, Londra, 2004

Kelleher, Joe, *Theatre and Politics*, Pelgrave Macmillan, Londra, 2009

Kershaw, Buz, *The Politics of Performance: Radical Theatre and Cultural Intervention*, Routledge, Londra și New York, 1992

Kimmel, Michael, *Absolutism and its Discontents: State and Society in Seventeenth Century France and England*, Transaction Books, New Brunswick, NJ

King, Geoff (ed), *The Spectacle of the real: from Hollywood to Reality TV and beyond*, Intellect Books, Bristol și Portland, 2005

Lacan, Jaques, *The Seminar of Jacques Lacan: Book II: The Ego in Freud's Theory and in the Technique of Psychoanalysis 1954-1955*, W. W. Norton & Company, New York și Londra, 1991

Lorde, Audre, *Sister outsider: Essays and speeches*, Crossing Press, New York, 1984

Luke, Timothy, *Screens of power: Ideology, domination, and resistance in informational society*, University of Illinois Press, 1989

Malzacher, Florian (ed.), *Not just a mirror: Looking for the political theatre of today*, Alexander Verlag, Berlin, 2015

Malzacher, Florian (ed.), *The truth is concrete: A Handbook for artistic strategies in real politics*, Sternberg Press, 2015

McAdam, Doug, McCarthy, D. John și Zald, Mayer, *Comparative Perspectives on Social Movements*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996

Meireles, Cildo, *Notes on Insertion into Ideological Circuits* în Enguita, Nuria (ed), *Cildo Meireles*, IVAM Centre Julio Gonzalez, Valencia, 1994

Mitter, Shomit, *Systems of Rehearsal: Stanislavsky, Brecht, Grotowski, and Brook*. Routledge, Londra și New York, 2006

Modreanu, Cristina, *Utopii performative*, Humanitas, 2014

Nelson, Richard Alan, *A Chronology and Glossary of Propaganda in the United States*, Greenwood Press, 1996

Nițiș, Olivia, *Istoriei marginale ale artei feministe*, Editura Vellant, 2014

Owens, Craig, *Beyond recognition: Representation, power, and culture*, University of California Press, Berkeley și Los Angeles, 1992

della Porta, Donatella, *Social Movements, Political Violence, and the State: A Comparative Analysis of Italy and Germany*, Cambridge University Press, Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, Sao Paolo, 1995

Plant, Sadie, *The most radical gesture: The Situationist International in a postmodern age*, Routledge, New York, 1992

Pussy Riot, *Pussy Riot!: A Punk Prayer for Freedom*, Feminist Press at CUNY, 2013

Rancière, Jacques, *The Emancipated Spectator*, VERSO, Londra și New York, 2009

Rancière, Jacques, *The Politics of Aesthetics*, Bloomsbury Academic, New York, 2013

Said, Edward, *Orientalism*, Penguin Books India, 2006

Schechner, Richard, *Performance Studies. An introduction*, Routledge, Londra și New York, 2013

Sholette, Gregory, *Dark matter: Art and Politics in the Age of Enterprise Culture*, Pluto Press, Londra, 2011

Silk, M. S. (1996). *Tragedy and the tragic: Greek theatre and beyond*, Clarendon Press, 1996

Sofocle, *Antigona*, Editura Albatros, 1979

Sontag, Susan, *Împotriva interpretării*, Editura Univers, 2000

Thompson, Nato, *Living as a form: Socially engaged art from 1991-2011*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2012

Vaneigem, Raoul, *A declaration of the rights of human beings: On the sovereignty of Life as surpassing the rights of man*, Pluto Press, Londra și Sterling, Virginia, 2003

Vidler, Anthony, *The Scenes of the Street and Other Essays*, Monacelli Press, 2011

Welchman, John, *Art After Appropriation: Essays on Art in the 1990s*, Routledge, New York, 2003

Williams, Granville (ed.), *Shafted: The Media, the Miners' Strike and the Aftermath*, Campaign for Press and Broadcasting Freedom, Londra, 2009

Žižek, Slavoj, *The Ticklish Subject: The Absent Centre of Political Ontology*, Verso, 1999

Publicații științifice:

Andrew C. Okolie, *Identity: Now You Don't See It, Now You Do* în *Identity - An International Journal of Theory and Research*, 2009

Christie, Ko, *Politics of Play: Situationism, Détournement, and Anti-Art* în publicația FORUM - University of Edinburgh Postgraduate Journal of Culture and the Arts, Nr. 2, 2008

Eliassi, Barzoo, *Orientalist Social Work: Cultural Otherization of Muslim Immigrants in Sweden* în *Critical Social Work*, Volumul 14, 2013

Fraser, Andreea, *L'1%, c'est moi*, MACBA, Museu d'Art Contemporania, Barcelona, 2016

Gilman, Tim; Statler, Matt, *What does it mean to occupy?* în *Continent*, Nr. 2.1, 2012

Green, Jo Anne, *Interactivity and agency in real time systems* în Conferința Internațională de Arte de Noas Mídias, 2010.

Henri Pousseur, *La nuova sensibilita musicale*, Incontri Musicali Nr. 2, 1958

Judith Butler, *Performative Acts and Gender Constitution: An Essay in Phenomenology and Feminist Theory* în *Theatre Journal*, Vol. 40, Nr. 4, Decembrie 1988, pg. 519-531

Leghtas, Izza, *Hidden Away - Abuses against Migrant Domestic Workers in the UK*, Human Rights Watch, 2014

Manfred A. Max-Neef, *Foundations of transdisciplinarity* în *Ecological Economics* Nr. 53, 2005

Mattessich, Richard, *Accounting representation and the onion model of reality: a comparison with Baudrillard's orders of simulacra and his hyperreality* în *Accounting, Organizations and Society*, Nr. 28, 2003

Bourdieu, Pierre, *Outline of a Sociological Theory of Art Perception* în *International Social Science Journal*, Nr. 20, 1968, p. 589-612

Rena Rädle; Vladan Jeremic (Ed.), *Reclaiming Realism*, Open Systems Journal, Viena, 2011

Wilson, Elizabeth, *Psychoanalysis: psychic law and order?* în *Feminist Review*, Nr. 8, 1981

Articole presă și online:

Altman, Alex, *Ferguson Protesters, The Activists: Their refusal to let a life be forgotten turned a local shooting into a national movement* în revista *Time*, 10 Decembrie 2014

Bălășescu, Alexandru, *Corp, Arhitectură, Secularism* în *Revista Societatea Reală*, nr. 1 / 2010

Bărbulescu, Ovidiu, *Guvernul a aprobat legea care permite exploatarea la Roșia Montană și o trimite Parlamentului* în Mediafax, 27 August 2013

Désanges, Guillaume, *Art in public spaces: Space, Time, Ethics, Passion* în Mouvement, 2007

Fukuyama, Francis *At the 'End of History' Still Stands Democracy* în The Wall Street Journal, 6 Iunie 2014

Ionascu, Daniel, *Redevența pe care statul român o va încasa pentru proiectul minier de la Roșia Montană a fost majorată la 6%. La cât se ridică redevențele în alte țări?* în Adevărul, 28 August 2013

Jubb, David, *Let's rethink what theatres are for* în The Stage, Martie, 2016

Lazo, Direlia, *It happened in Havana*, Blog-ul muzeului Guggenheim, 9 Iunie, 2014

Pițurlea, Gabriela, *Urcășurile și coborâșurile celei mai surprinzătoare mișcări civice din România ultimilor ani* în Decât o Revistă, nr. 14, Iarna 2013/2014

Ștefan, Raluca, *Piața icoanelor - investiție trecută cu vederea in Romania* în Wall Street, 6 Noiembrie 2009

Tecu, N, *Romania in contextul crizei economice. O sinteză* în Contributors, 16 Noiembrie 2012

Troască, Andra, *Protest la Parlament impotriva "legii exproprierei nationale"*, în dailybusiness.ro, 22 Mai 2013

Voinea, Mihai, *Adevărul despre noii revoluționari. Cine sunt și ce vor liderii protestelor care au cuprins România* în Adevărul, 18 Decembrie 2013

Wolfe Murray, Rupe, *Romania, the World's first dystopia / România, prima distopie mondială* în Huffington Post, 6 August 2013

O nouă lege a mediului, noi controverse în Adevărul, 10 Noiembrie 2008

What caused the London riots? 5 theories în The Week, 10 August 2011

Author fury at blackface casting at German theatre la BBC News, 18 Octombrie 2012

Hungarian journalist slammed for 'seven types of blackface' în The Guardian, 7 Ianuarie 2016

Victor Ponta: Am angajat o bona din Filipine, ca sa nu fie cineva care sa fie usor de contactat de catre tabloide, 23 Februarie, 2010

Monitorizare: Cele mai vizibile revendicări din timpul protestelor, în Mediafax, 27 Ianuarie 2012

Artiști și companii artistice

Abramović, Marina, *Rhythm 0*, Studio Morra, Napoli, 1974

Alys, Francis, *When faith moves mountains*, Biennial of Lima, 2002

Balogh, Boglarka, *I Morphed Myself into Tribal Women To Raise Awareness Of Their Secluded Cultures*, 2015

Bruguera, Tania, *Reflexions on Arte Útil (Useful Art)*, 2012

Burden, Chris, *Shoot*, Santa Ana, California, 1971

Cuevas, Minerva, *Mejor Vida Corp*, 1998

Evaristti, Marco, *Helena and El Pescador*, 2000

Export, Valie, *Tap and Touch Cinema – primul film autentic feminine*, 1968

Forced Entertainment

Gobsquad

Kaprow, Allan, *Fluids*, 1969

Ono, Yoko; Lennon, Joh, *Bed in*, 1969

Pussy Riot, *Mother of God, Drive Putin Away*, Moscova, 2012

Rau, Milo, *The Moscow Trials*, Moscova, 2013

Compassion: The History of a Machine Gun, Berlin, 2016

Rimini Protokoll

Salloum, Jayce; Suleiman, Elia, *Introduction to the End of an Argument*,
Palestina, 1990

Saadeh, Raeda, *Vacuum*, Palestina, 2007

Sisco, Elizabeth; Hock, Louis și Avalos, David, *Art Rebate*, Museum of
Contemporary Art, San Diego, 1993

Yes Men, *Hand Out Times Spoof*, New York, 2008